

26. Budapest I., Szt. György tér 2–10. Á; Kk; Kú
Régészeti kutatást végeztünk az egykori Lovarda köztől a volt főhercegi palota „Luxus istállójának” északi, ívelt homlokzatáig (Fehérvári kapuig) terjedő területen, a Szt. György utca nyugati házsorán. A századforduló óta kert, istálló, majd felvonulási terület és buszparkoló foglalta el a hatszázötven éves telkek és házak helyét. Az újkori házokról rendelkezésünkre állnak múlt század végi kataszteri térképek, fényképfelvételek és nézeti rajzok. Ezek alapján ismert, hogy az egykori Teleki palota melletti köztől kezdve öt telek sorakozott (Szt. György utca 2–10.) egy kisebb közig, amely a Fehérvári rondellára vezetett. A köz túloldalán a Fehérvári kapuhoz épült egykori tüzérlaktanya (Szt. György u. 12.) emelkedett. A várfalak felőli oldalon bástyasétány vezetett csakúgy, mint a Fehérvári kapu északi oldalán vezet ma is. Az újkori telkek homlokzatát tehát mintegy 10 méterrel a várfalak mögött vonták meg. Az 1696-ból származó első telekösszeírás („Zaiger”) adatai szerint egyébként mindegyik telken voltak kisebb vagy nagyobb falmaradványok, különösen pedig a 4–8. sz. telkek rendelkeztek jó falakkal, régi pincékkel és boltozatokkal.

A középkori beépítés emlékei a 14. századtól kezdve maradtak fenn. Feltártuk a középkori zárt sorú utcai beépítés vonalát, a homlokzat mögött elhelyezkedő pincékkel együtt. A középkori homlokzat vonala kb. 1,5–2 méterrel hátrébb húzódott az újkori homlokzat vonalánál. A középkori telkek nagy vonalakban meg egyezni látszanak az újkori telkekkel, a kisebb módosulások a török kori pusztulással magyarázhatók. A feltárt középkori épületek egyike sem régebbi a 14. század közepénél. A késő középkori és újkori beépítés a telkek területén annyira intenzív, hogy nagyon kevés feltárható terület maradt szabadon, ahol a 14. századnál korábbi beépítést megfigyelhettünk volna. Jóval több megfigyelésre volt lehetőségünk a bástyasétány területén. Mindössze a Szt. György utca 6. sz. egykori udvara adott módot arra, hogy ott korábbi rétegek megőrződjenek. Egyelőre nem sikerült megismernünk a terület 13–14. századi beépítését, csupán azt állapíthattuk meg, hogy a korszak folyamán sorozatos építkezések zajlottak le, amelyek során a szinteket jelentősen megemelték egészen a mai járószintig, vagy kevéssel fölé. A mai felszíntől kb. 1,5 méterre a 13–14. század fordulóján elpusztult faépület gerendamaradványai kerültek elő.

A Szent György utca 6. számú ház udvara alatt a márgába mélyedő, K-Ny irányú árok részleteit tártuk fel. A Várhegyet keresztülszelő árok további szakaszait korábban már megfigyelték a Honvédelmi Minisztérium udvarán és a Színház utcában is. Ásatásunkon egyelőre a lelőköri körülmények nem tették lehetővé, hogy eldöntsük, az árok természetes, vagy mesterséges ere-

detű-e. Amennyiben mesterséges, akkor véleményünk szerint őskori eredetűnek tartható.

A város 13. század közepén épült első városfala az eddig feltárt területen 30 m hosszan került napvilágra. A Szt. György utca 6. számú telek mögött az 1981-ben Zolnay László által már felfedezett félköríves torony rendkívül jó állapotban került elő. A most feltárt torony tört édesvízi mészkőből rakott falai a várlejtő irányába 4,50 m magasságban állnak, a szikláig mélyített belsejében a falak 3,5 m magasak, a város felől az eredeti járószint fölé 1 méterrel magasodik. Bejáratának szárkövei és küszöbköve eredeti helyükön őrződtek meg. A 14. század második felében épült második városfal hozzáépült az Árpád-kori toronyhoz és a mai várfal mögött kb. 4 méterre, azzal párhuzamosan halad a város kapuja felé. A második városfal meglehetősen vékony falazatú erődítés, hiszen a falvastagság mindössze 1,20 m. A fal tört mészkőből egyenletesen rakott, kavicsos habarccsal szilárdított, jó minőségű. Igen jó állapotban van, hiszen a feltárt szakaszon magassága a lejtő felől mintegy 4,50–5 m, amíg a város irányából kb. 2 m. A második városfal mögött az Árpád-kori városfalat egy idő után elbontották. A bontás pontos idejét még nem sikerült meghatároznunk, de megfigyelhettük, hogy 16. századi falak és kemencék már az első városfal visszabontott tetejére épültek rá. Különös figyelmet érdemel két nagyméretű ipari kemence, amelyek fémfeldolgozáshoz kötődnek. A kemencék környezetében rengeteg bronz és rézolvadék, öntőforma töredék került elő. A toronytól északra kb. 7 méterre a városfal elvékonyodik és nyílás töri át. A nyílás külső oldala előtt falazott emésztő aknát tártunk fel. A toronytól északra kb. 20 méterre kezdődően további középkori épületfalakat tártunk fel, amelyek a második városfal elé épültek. A falak közét leomlott reneszánsz palotahomlokzat törmeléke tölti fel. A tisztán épülettörmelékes feltöltésből jelentős építészeti részletek kerültek elő: reneszánsz kőfaragványok (dekoratív, gyümölcsfüzéres, palmettás keretdíszek, felirattöredék, tojássoros párkány, nyíláskeret töredékek), reneszánsz idomtégla elemek (kymatragozatos keretek, tojássoros párkányok), valamint egyedülálló jelentőségű, figurális motívumokkal díszített festett faltömbök. A feltárt falakon mindenütt jelentős pusztulás nyomait figyelhetjük meg. Ezen a szakaszon a második városfal megdőlt. A fal előtti merőleges falak repedezettek, a lejtő irányába szétnyíltak. Egyértelmű, hogy jelentős külső beavatkozás, minden valószínűség szerint ostromágyú tette tönkre az épületet.

A pusztulás idejeként Wilhelm Roggendorfnak János király, illetve Fráter György elleni 1530-as, vagy 1541-es ostroma jöhet számításba. A toronytól északra eső szakaszon az 1530-as években János király idejében az első ostromokat követően újabb külső várfalat

emeltek a korábbi falak elé, amely a mai várfal magját képezi. A fal köpenyként veszi körül a tornyot, majd megkerüli a falazott emésztőt (ez az oka a mai várfal irányváltásának) és innen egyenesen fut a kapu irányába. A mai városfal ezen török kori magja ma erősen kifelé dől a lejtő felé. 1849-ben ugyanis éppen feltárási területünkön lőtték azt a részt a falon, amelyen át a honvédek Budát visszafoglalták a császáriaktól. (A rés pontos helyét még nem tártuk fel.) Az ostromágyú hatására a harmadik városfal a teljes feltárt szakaszon megdőlt. Érdekes módon az elmozdult falat nem bontották ezután le, hanem az 1850-es években egy vastag köpeny eléfalazásával megtartották és megszilárdították.

Az ásatáson részt vettek: Bechtold Eszter, Belényesi Károly, Belényesiné Sárosi Edit, Deli András, Egedi Barbara, Serlegi Gábor, Sófalvi András, Stibrányi Máté, Szabó László régész hallgatók. Geodéta: Viemann Zsolt.

B. NYÉKHELYI DOROTTYA – VÉGH ANDRÁS

27. Budapest I., Szent György tér 4. Kk; Kú

1998 áprilisától december közepéig, beépítést megelőző feltárást végeztünk a volt Teleki-, majd József főhercegi palota területén. A palota még fennálló falait 1968 folyamán felrobbantották. A vastag épülettörmeléklet leszedve mindenütt csak a pinceszint padlóját és csekély felmenő falakat találtunk az épületből.

Az ásatást a K-i oldalon kezdtük, itt rögtön az újkori pincepadló alatt középkori, az eredeti sziklába mélyített pincék maradványait találtuk. Az épületek K-Ny-i irányú csekély falmaradványát az egykori palota udvarán is észleltünk.

Az egyik középkori pincéből K felé egy mélypince nyílt, melybe beleépítették az újkori palota É-D-i irányú homlokzati zárófalát. A felső pinceszint középkori betöltésében a változatos kályhacsempe anyag mellett kőfaragó műhelyre utaló több építészeti modellt találtunk.

Megállapítottuk, hogy az egyik épület – többszöri átépítéssel – megélhette Buda visszafoglalását. Egyik többszörösen átépített falszakasza egy török kori betöltésű gödörre zuhant rá; elplanírozott épülettörmelék omladékának egy részét egy mély, török kori leletanyagot tartalmazó akna felső betöltésében találtuk meg. ez utóbbi gazdag leletanyagából kiemelkedik két aranyozott öv-maradvány; illetve egy majdnem ép, feliratos talpas tál.

A terület Ny-i felén a várfalak egymáshoz való viszonyának tisztázását is elkezdjük. Előkerült a legkorábbi városfal egy kis szakasza, a II. (ún. Anjou-kori) városfal hosszabb szakasza, mely itt belső vakárkádokkal tagolt.

Összességében elmondhatjuk, hogy a mostoha terepviszonyok ellenére – (a természetes sziklafelszín itt erősen felmagasodik, ugyanakkor az újkori palotaépület falait általában a szikláig lealapozták) –, a középkori és török kori leletanyag rendkívüli gazdasága és változatossága mellett fontos adatokat nyertünk a terület középkori és újkori beépítettségéről.

A kutatást 1999-ben folytatjuk.

Az ásatáson részt vettek: Terei György, Orosz Krisztina, Szabó László régészhallgatók, Viemann Zsolt geodéta.

B. NYÉKHELYI DOROTTYA – BENCZE ZOLTÁN –
VÉGH ANDRÁS

28. Budapest, II. Bécsi út 25. –

Lajos u. 26. – Sajka u. 4. Ró

A II. Lajos u. 26. – Bécsi út 25. – Sajka u. 4. szám alatti telek első feltárási periódus rövid megszakításokkal 1993. május elejétől szeptember végéig tartott, melyben a telek Lajos utcai és a Sajka utca menti részét kutattuk. A beépítési terv módosulása folytán kerülhetett sor a második feltárási szakaszra, az 1998. április vége és június eleje közötti időszakban.

A beépítésre váró telek Ny-i részén a vegyes rítusú római temető egyik parcellájának részletét tártuk fel. A temetőrészt K-i határát tudtuk csak meghatározni, kutatásunkat a környező utcák behatárolták. Az 1993-as feltárást során 16, az ideai feltárási szakaszban pedig 9 sír kibontására került sor. A hamvasztásos sírok nagyjából É-D-i tájolásúak, mellékletként csaknem minden temetkezésnél a faszénréteg tetejére, a sír sarkaihoz több, hasonló típusú, kerámiából készült korsót helyeztek. Két temetkezésnél az elégetett hamvakat valószínűleg bronz veretekkel ellátott, fából készült kisebb ládában földelték el, s a mellékletek egy részét a láda mellett, a kiásott sírgödörben helyezték el. A csontvázas temetkezések közül csupán kettő volt K-Ny-i tájolású, a többség É-D-i irányú. A feltárt temetőrészben egymásra temetkezés nem volt, a hamvasztásos és a csontvázas sírok vegyesen, viszonylag szabályos sorokat alkottak.

R. FACSÁDY ANNAMÁRIA

29. Budapest, II. Budakeszi út 91–95. Lt; Kk

A budaszentlőrinci pálos kolostor területén, a tervezett új erdészeti székház helyén 1998-ban nyílt alkalomunk kutatni. A kolostor alatti tereplépcsőt 8, megközelítőleg Ny-K-i irányú kutatóárokokkal vizsgáltuk át. Az 5–6. és 7. árokban két nagy Ny-K-i irányú, valószínűleg a kolostor vízvezetését biztosító árok került napvilágra. A két árokból igen sok késő középkori, sűrű, redukált égetési móddal készült grafitos edény